

Ferge Zsuzsa

A Foglalkoztatási törvény — amit megold és amit nyitva hagy

A jogszerű munkanélküli segély törvényi szintű szabályozása 1989. januárjában — Európához képest jó 30—50, az 1980 utáni fejleményekből adódó szükségletekhez képest is legalább 5 év késéssel — született meg.¹ 1989 és 1990 folyamán több kisebb módosítás született mind az aktív, mind a passzív munkaerő-piaci eszközökről. Ezek értékelése és vitája alapján készült el az új foglalkoztatási kodifikáció, az „1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról”, amelyet az Országgyűlés 1991. február 12-én fogadott el.

Amit a törvény megold...

A törvénynek számos igen pozitív vonása van. Így:

— Deklarálja az állam felelősségét, ha nem is a teljes foglalkoztatásért (ami érthető), hanem azért, hogy elősegítse a munkát vállalni kívánók foglalkoztatását.

— Deklarálja az aktív foglalkoztatáspolitikát prioritását. (Erre a célra a Parlament már korábban külön alapot — Foglalkoztatási Alap — hozott létre.) Ezen belül szorgalmazza a képzést-átképzést, de munkahelyteremtő eszközök is szerepelnek a tervezett lépések között.

— Tiltja a munkanélküliek negatív diszkriminációját, és lehetővé teszi a hátrányban lévők pozitív megkülönböztetését, mely (egyébként alkotmányos) elv nem minden magyar törvényben jelenik meg ilyen tisztán.

— Törvényileg szabályozza a foglalkoztatási érdekegyeztetés, valamint a munkaerőpiac szervezetét, s nagy súlyt helyez a tripartit fórumokra.

— Formálisan biztosítási alapra helyezi a munkanélküliségi járandóságot, és kezeli a munkanélküliség több olyan formáját, amelyről a korábbi jogszabályok nem rendelkeztek. (Ilyen például a pályakezdekők segítése.)

— A korábbinál emberségesebben szabályozza, hogy mi az elfogadandó, „megfelelő” munka (ebben figyelembe veszi a képzettségi szintet), továbbá — végre téríti a munkakereséssel kapcsolatos közlekedési költségeket.

A törvény egészében „európai színvonalú”, azaz hátrány nélkül összevethető a hasonló tárgyú nyugat-európai jogi szabályozásokkal.

A törvény hézagai

Természetesen már a törvényi szabályozás szintjén is vannak — igen jelentős — hiányosságok. A legfontosabbaknak a következőket vélem:

a) A munkanélküli járandóság csak a tényleges munkanélküliek egy részét fedi le, és a kimaradókkal sem ez, sem más szabályozás nem foglalkozik.

A lefedetlen, és ezért ma gyakorlatilag teljesen ellátatlan körbe tartoznak azok, akik nem felelnek meg a biztosítási feltételeknek. Ide tartoznak például, akik egy évnél rövidebb ideig fizettek járulékot. Márpedig a fiataloknál könnyen előfordulhat, hogy az első munkahelyet rövid idő után elveszítik. A másik nagy csoportot azok jelentik, akiknél a munkanélküli járandóság kimerül. Ez — a biztosítási idő hosszától függően — fél év és 2 év közötti periódus után következik be. Nem kaphatnak járadékot 3 hónapon át azok sem, akik maguk léptek ki a munkából (azaz munkaviszonyuk saját kezdeményezésükre szűnt meg, vagy fegyelmi úton bocsátották el őket).

Az ellátatlan csoportokon belül az 1989. évi törvény egyáltalán nem foglalkozott az első munkába lépés előtt fiatalokkal. Az új törvény részben megoldja ezt a kérdést, de nem egészen megnyugtatóan. Hivatalosan „pályakezdők” csak azok, akik közép- vagy felsőfokú tanintézetben oklevelet szereztek. Az ő számukra bizonyos feltételek mellett, s ha 3 hónapig nem sikerül munkát találniuk, munkanélküli segély jár, ami a minimális bér 75%-a (függetlenül attól, hogy családostok-e, vagy sem). Rajtuk kívül azonban közép- és felsőfokú végzettség nélküli pályakezdők is vannak.

1989-ben a 445 ezer 15—17 éves fiatalból 332 ezer járt valamilyen (nappali tagozatos) iskolába. E fiatalok negyed része, több mint százezren — nagyjából fele részben fiúk, fele részben lányok — tehát lebegtek az iskola és a munka között, minden ellátás nélkül.² Ez természetesen korábban is így volt. Ám akkor a gyerekek könnyebben találtak legalább alkalmi munkákat, és a szülők is valamivel könnyebben tartották el őket. A kereset iránti szükséglet tehát nőtt. A 18 éven aluli nem iskolások azonban, ha nem találnak munkát, csak ún. keresetpótló juttatást kaphatnak, ami a minimális bér 15%-a (ma havi 1000 Ft), s csak akkor, ha képzésben vesznek részt. A törvény igen nagy pozitívuma, hogy elvben ezeknek a fiataloknak a képzését a munkaügyi szolgálatnak támogatnia *kell*, (míg minden más munkanélküli képzésénél ez nem kötelezettség, csak lehetőség). A szöveg szerint azonban ez csak akkor van így, ha a képzést a „munkaügyi központ felajánlja vagy elfogadja”, azaz nem köteles ilyen képzést felajánlani. Az is kérdés, hogy mennyire lesz a szolgálat ilyen képzések szervezésére felkészülve, azaz, hogy hány gyermeket fog elérni a lebegő száz-ezerből.

b) A munkanélküli járandóság szintje tetszőlegesen alacsony lehet. Ez annak ellenére így van, hogy a törvény mértékszabályai közel vannak az (egyébként igen sokszínű) nemzetközi gyakorlathoz, a hosszabb

biztosítási idővel emelkedő jogosultsági (folyósítási) időhöz, s a munkanélküliség tartamával csökkenő arányú járandóságához. (Lásd 1. tábla.)

Az alacsony szint egyik oka az infláció nem megfelelő figyelembevétele. Noha az infláció az utóbbi években igen jelentős volt, és várhatóan az is marad (és ez elértékteleníti mind a járadék alapjául szolgáló múltbeli átlagkeresetet, mind az ezen az alapon esetleg egy-két éven át kapott járadékot), a törvény sem a megállapítás alapjául szolgáló kereset indexelését nem írja elő, sem pedig a járadék menet közbeni indexelését. Kivétel az az eset, amikor a járandóságot a minimális bér alapján, ennek meghatározott százalékában fizetik.³ Bizonytalanságot jelent az az egyébként igen célszerű adminisztratív egyszerűsítés is, hogy a járadék alapja az utolsó munkáltatónál elért átlagkereset — annak specifikálása nélkül, hogy milyen hosszú időszak átlagát kell venni. Ez (a mai munkajogi szokások szerint) többnyire egy év, de pl. a nyugdíjnál ennél sokkal több. Minthogy erről a törvény nem szól, elvben a mérvadó időszak — a maximális jogosultság eléérése esetén — akár négy év is lehet. (Minél hosszabb az időszak, annál nagyobb baj az indexelés hiánya. Jelentős infláció mellett az egy év is túl hosszú lehet. És főleg igen jelentős lehet a járadék értékvesztése azoknál, akik hosszú időn át munkanélküliek.)

1. táblázat

A munkanélküliségi járadék folyósítási ideje a járulékfizetési idő függvényében

	I. szakasz 70 ⁰ / ₀	II. szakasz 50 ⁰ / ₀
a) 360—479 nap járulékfizetési idő esetén	90 nap	90 nap
b) 480—599 nap járulékfizetési idő esetén	120 nap	120 nap
c) 600—719 nap járulékfizetési idő esetén	150 nap	150 nap
d) 720—839 nap járulékfizetési idő esetén	180 nap	180 nap
e) 840—959 nap járulékfizetési idő esetén	210 nap	210 nap
f) 960—1079 nap járulékfizetési idő esetén	240 nap	240 nap
g) 1080—1199 nap járulékfizetési idő esetén	270 nap	270 nap
h) 1200—1319 nap járulékfizetési idő esetén	300 nap	300 nap
i) 1320—1439 nap járulékfizetési idő esetén	330 nap	330 nap
j) 1440 nap feletti járulékfizetési idő esetén	360 nap	360 nap

Forrás: 1991. évi IV. törvény, 27. §.

(Megjegyzendő, hogy a nemzetközi gyakorlatban az egy év biztosítási ill. munkaviszony-kötelezettség, mint minimális feltétel, aránylag hosszú. Főleg a fiatalok esetében gyakran ennél rövidebb tartamot szabnak meg. A 70 ill. 50⁰/₀-os arány a nemzetközi skálán belül van. [Pieters, 1990.]

Az alacsony szintű ellátások másik oka az, hogy valójában nincs meghatározva a járandóság minimuma. A törvény 26. paragrafusának (3) pontja ugyan kimondja, hogy a járadék összegének alsó határa a minimális bér. Ám a 4. pont tisztázza, hogy ha az átlagkereset a minimális bérnél kevesebb, akkor ez a járadék alapja. Ugyanezen törvény szerint a munkanélkülinek el kell fogadnia azt a munkát, amely-

nél a várható kereset a munkanélküli járadék összege (azaz a minimális bérnél ez már jóval alacsonyabb lehet). Ha a munkavállaló ezt a munkát is elveszti, akkor ennek az alacsony összegnek a 70, illetve 50%-át fogja kapni — és így tovább. (A második munkanélküliség első szakaszában a járandóság a minimális bér 49%-a, később 35%-a, majd ennek fele, azaz 17% és így tovább.)

Ezzel kapcsolatban az egyik nagy probléma az (és ennek tulajdonképpen alkotmányjogi kérdésnek kéne lennie, hogy ha egyszer van jogszabályban rögzített minimális bér, akkor elfogadható-e olyan törvény, amely e jogszabály megszegését szinte természetesnek tekinti. Köztudott, hogy a munkahelyük elvesztésétől féltő munkások-alkalmazottak manapság szó nélkül elfogadják a minimális bér alatti keresetet, és álmukban nem jut eszükbe igazukat jogi úton érvényesíteni. Kérdés, hogy amikor az új törvény ezt a gyakorlatot hallgatólagosan szentesíti, akkor nem bátorítja-e tovább ebbe az irányba a munkáltatókat. (Természetesen részfoglalkozás esetén is lehet a tényleges kereset a minimális bérnél kevesebb. De ha a törvény csak ilyen esetekre gondol, akkor ezt néhány szóval érdemes lett volna jelezni, legalább az indokolásban. Ilyen utalás hiányában érvényesnek tűnik a felvetett jogi dilemma.) Ha a munkanélküli járadék legalább a minimális bér 70%-át minden körülmények között elérné, akkor az ellehetetlenülő sorsok egy része megoldódna.

A másik — általánosabb — probléma a minimális megélhetés ügye. Ma a munkanélküli (ha nem jogosult munkanélküli járandóságra vagy segélyre, illetve ha kifutott az időből) rendszeres segélyt semmilyen jogcímen nem kaphat. (Ez egy 1969-es törvény értelmében csak a 65 ill. 70 éven felüli nőnek-férfinak, és a legalább 67%-ban munkaképtelennek adható elég szigorú feltételek mellett.) Gyermekei részére (egy 1987. évi rendeletmódosítás óta) akkor is kérhet rendszeres nevelési segélyt, ha nincs kereső foglalkozása, de ennek esélye is, összege is kicsi. Ami marad, az az eseti segélyezés — maximum évente hatszor igen csekély összeg. Az emelkedő rezsi, kamatok, egyéb terhek mellett ennek a kérdésnek a teljes szabályozatlansága miatt rövidesen tizezrek teljes ellehetetlenülése várható.

Összesen tehát több tízezen, de esetleg százezen vagy többen is lehetnek azok, akik vagy kimaradnak az e törvény által szabályozott munkanélküli ellátásokból, vagy az ellátás a minimális létet sem biztosítja számukra. Az természetesen állítható, hogy a foglalkoztatási törvény nem nyúlhat túl önmagán, s a hatálya alá nem tartozókról nem nyilatkozhat, illetve nem vállalhatja fel minden bajukat. Ám ez nem egészen így van. Egyfelől a foglalkoztatáspolitikai, a munkaerőpiaci szervezet minden munkanélkülivel köteles foglalkozni, ha jogosult járadékra, ha nem. Másfelől legalább a törvény indokolása tartalmazhatná, hogy e törvényt mi egészíti ki az ellátatlan munkanélküliek esetében. A törvény indokolásának 3. pontja utal más területeken szükséges, kiegészítő rendelkezésekre és felelőségekre, pl. a képzési rendszer szerepére, vagy adórendszeren keresztül történő ösztönzésekre. Ám a megélhetésükben súlyosan veszélyeztetett munkanélküliekre ott sincs utalás, mert más segítség egyelőre nincs. Az Országgyűlés ez évi törvénykezési programja csak az év második felére tervezi a szociális törvény előterjesztését. Úgy tűnik, ez sokaknak túl késő lesz.

A foglalkoztatási törvény jelentős előrelépést mutat az elvek szintjén, és néhány gyakorlati lépése úttörő jelentőségű például a bürokratikus bonyodalmak csökkentésében. (Ilyen például az a vadonatúj szabály, hogy nem kell visszamenőleg több munkáltatót megkeresni a múltbeli kereset megállapításához.) Mindazonáltal e törvény sem tudta levetkőzni az államszocialista szociálpolitika (nem foglalkoztatáspolitikai) két alapvető baját: az emberi léthez elégséges szintű és jogszerű segélyezéstől, valamint az ellátások indexelésétől való idegenkedést.

A törvény megvalósíthatósága

A jó törvények jók, de nem mindig valósulnak meg. A foglalkoztatási törvény megvalósíthatóságának vannak olyan feltételei, amelyek aggodalomra adnak okot.

— A munkanélküliségi járandóság forrása a Szolidaritási Alap, amelybe a munkáltatók a keresetek másfél, a munkavállalók fél százalékát fizetik. Ebből az Alapból kell fizetni a munkanélküli járandóság mellett különböző segélyeket és képzéseket, valamint a munkaügyi szervezet fenntartásának és fejlesztésének összes költségét. A 2% járulék, ha csak a keresetek 50%-át kitevő munkanélküli járandósággal számolunk, 4%-os munkanélküliségre elég. A valóságban (mert a járadék átlagos szintje 50%-nál magasabb, és mert számos egyéb tétel is innen fizetendő), a törvényhozók tudomása szerint sem elég az Alap többre, mint kb. 2%-os munkanélküliség ellátására. A költségvetés nem nyújt teljes garanciát a különbözetre: a keletkező hiány fedezésének csak az Alap 10%-áig terjedő részét vállalja. A törvényben nincs utalás arra, hogy mi történik, ha a kifizetési kötelezettségek ezt a határt túllépik, holott a munkanélküliség várható nagyságára vonatkozó becslések 4 és 20% között mozognak, s ezen belül az 1991 áprilisi munkaügyi minisztériumi prognózis 1991 végére 5–7%-os munkanélküliséggel számol. Természetesen a problémát enyhíti, vagy éppen meg is oldja, ha a munkanélküliek jelentős része nem kap munkanélküli járandóságot.

— A törvény országos munkaügyi szolgáltató hálózatra épít, valamennyi foglalkoztatáspolitikai eszköz működtetője és ellenőrzője, emellett minden irányban információkat és sokféle szolgáltatást nyújt. Magyarország (a környező országokhoz képest) viszonylag korán megkezdte e hálózat (és számítógépes bázis) kiépítését, és hatóságiból szolgáltató arculatának kialakítását. A hálózat fejlesztése azonban eddig sem tartott lépést a szükségletekkel, és a jövőben sem várható különös javulás. 1990 közepén csak mintegy kétszáz központ és kirendeltség működött, mintegy 650 fővel. Az alkalmazottak száma 1990 végére 800-ra emelkedett, s a tervek szerint 1991 végére 1900-ra nő, amikor is 250–300 000 munkanélkülivel számolnak. Az egy alkalmazottra jutó munkanélküliek száma általában többnyire 100 fölött volt, ami eddig is számos zavart okozott. (Esetenként például két vagy több hónapig is eltartott a jogszerű segély megállapítása és kifizetése, s elég gyakori volt a formális ügyintézés.) A továbbiakban az arányok romlásával lehet számolni. A nyugati munkaerő-szolgálati adatok ismeretében lehetetlen, hogy egy azoknál rosszabbul képzett, rosszabbul felszerelt,

és aránylag 2—3—10-szer kevesebb emberrel dolgozó hálózat a törvényben előírt feladatokat megnyugtatóan el tudja látni.

2. tábla

Az egy (állami munkaerő-szolgálatban dolgozó) alkalmazottra jutó munkanélküliek száma 1988-ban

Ország	Egy alkalmazottra jutó munkanélküli		
	Munkaerő-irodák	Munkaerő-irodák, hálózat és program-irányítás	Munkaerő-szolgálat, a munkanélküli segély intézőkkel együtt
Svédország	14	10	9
Svájc	15	15	11
Egyesült Királyság*	53	36	36
Finnország	55	43	—
Norvégia	68	47	46
Ausztria	74	49	33
Dánia	81	61	—
Németország	86	57	39
Ausztrália	109	58	44
Belgium	—	80	—
Hollandia	152	131	42
Új-Zéland	175	120	47
Kanada	213	82	49
Portugália	266	120	120
Franciaország	271	122	78
Spanyolország	713	—	—
Írország	733	251	88
Görögország	—	360	124
Törökország	—	1380	1380

* Ez a kategória felel meg a magyar munkaerő-szolgálati hálózatnak.

Forrás: Labour Market Policies for the 1990s. OECD 1990, p. 32. (Az OECD saját adatgyűjtése.)

A források és szakemberek szükségessége miatt az várható, hogy a humánus és jószándékú törvény valószínűleg a legszegényebb országokhoz hasonló, szegényes, és ezért kevésbé humánus módon fog megváltozni.

Végül igen nagy nehézséget fog okozni, hogy a szociális partnerek közül még a munkáltatóknál sem alakult ki összhang a tekintetben, hogy ki, illetve melyik szervezet jogosult az ő érdekeik képviselésére — s a munkavállalóknál még zavarosabb a helyzet. Ez semmit nem von le a törvény előírásainak értékéből — sőt, a törvény inkább ösztönözheti az érdekképviselőket, hogy saját helyzetüket tisztázzák. Csupán arról van szó, hogy a törvény „ideális” működéséhez még nincsenek meg e tekintetben a feltételek.

A parlamenti vita tanulságai

A Foglalkoztatási Törvény parlamenti vitája élénk és tartalmas volt, de (és ez a jó előkészítettségre mutat) nagyobb szenvedélyek nem csaptak össze. A döntés során hetven körüli módosító javaslatról szavaztak a képviselők — s ebből közel 40-et el is fogadtak.

A viták során szinte minden fontos kérdés felmerült — az indexelés és az ellátatlanok egy részének helyzete kivételével. Az indexelés zárójelbe tétele azért meglepő, mert a Világbankkal való tárgyalások során erről szó volt, s az indexelés hiányának problémája nagy hangsúllyal szerepel a magyar szociálpolitikáról készített jelentésben. (A Világbank több más javaslata szemmel láthatóan beépül a törvényjavaslatba. Feltehető, hogy a szociálpolitikáról készített részletes jelentést a törvény előkészítői ismerték, de az illetékes parlamenti bizottsághoz az nem jutott el). Az ellátatlanság ügye — általánosan — valószínűleg azért hiányzik a vitából, mert a képviselők tudomásul vették, hogy ezt a kérdést (majd) külön szabályozzák.

Mindemellett az országgyűlési vita számos fontos kérdésre kitért.

A *jogosultság* ügyében szóba került az, hogy saját kezdeményezésű kilépés (nem fegyelmi elbocsátás) esetén a három hónapi kizárás a járadékból igen kemény, a korábbi röghözkötést idéző feltétel. Mások viszont épp a vélelmezhetően önhibájukból, vagy önkéntesen munkanélküliekkel szemben javasoltak a javaslathoz képest szigorúbb eljárásokat. (Egyik módosító javaslat sem került elfogadásra.) Sokkal nagyobb súllyal vetődött fel — és szinte valamennyi párt képviselői részéről — a *18 évesnél fiatalabbak* helyzete. Valamennyi e kérdéshez szóló képviselő hiányolta az eredeti törvényjavaslatból a 18 éven aluliak ügyének valamilyen rendezését, különös tekintettel e korosztály sérülékeny és veszélyeztetett helyzetére. Hága Antónia (SZDSZ) hívta fel a figyelmet arra, hogy a törvény módot ad a pozitív diszkriminációra, azaz arra, hogy többletjogosultságok illessék meg a munkaerő-piacon hátrányos helyzetben lévőket, ám épp a legrosszabb helyzetű fiatalok esetében nem él ezzel a lehetőséggel. Ugyancsak ő emelte ki azt a problémát, hogy a 16 éven felüli nem tanuló gyermekeknek családi pótlék sem jár, tehát a fiatal munkanélküliek teljesen ellátatlanok.

E javaslatok alapján egészült ki végül is a törvény a 18 éven aluliak képzésére vonatkozó kötelezettséggel. Azt a törvény nem rögzíti, hogy az ilyen képzésben való részvétel esetén megilleti-e a családi pótlék a családot. A kérdés tisztázása, és pozitív válasz esetén ennek széles körű propagálása lenne a legjobb eszköz arra, hogy a családok érdekeltté váljanak a serdülő gyerekek tanfolyamra küldésében. (Az egyébként beigért 1000 forint messze nem elég vonzóerő.)

A járadék *alacsony színvonala*, illetve a *minimum és maximum* kérdése is többeket készítetett felszólalásra, a kormánykoalícióból és az ellenzékben egyaránt. A minimummal kapcsolatban a javaslatok lényege az volt, hogy az ellátások (legalább a járulék) ne kerülhessenek a minimális bér színvonala alá — hiszen az az összeg is igen alacsony. A *maximum* esetében a jobb helyzetűek azon érdekét fejtette ki (többször is) Palotás János, hogy vagy egyáltalán ne legyen plafon, vagy a javasoltnál magasabb szinten legyen. Ezt a módosítást a Parlament nem fogadta el.

Több oldalról szóvá tették a képviselők az *érdekképviseleti szerve-*

zetek kialakulatlanságát, s az ebből várhatóan adódó feszültségeket. E helyzet tisztázását elősegítő (és az érdekképviselők dolgába közvetlenül nem beavatkozó) javaslatok már korábban voltak a Parlament előtt, azonban elutasításra találtak. Ilyen volt például az a javaslat, hogy szüntessék meg a munkáltató azon jogát, hogy automatikusan elvonja (a „hivatalos” szakszervezet részére) a tagdíjat. Ebben az esetben ugyanis újra kellene gondolniuk a munkavállalóknak, hogy csatlakoznak-e, és melyik szakszervezethez. Ezt az egyébként igen ésszerű javaslatot az Országgyűlés akkor elvetette. (Hogy ennek az-e az oka, hogy a javaslat az MSZP-től érkezett, vagy az, hogy az uralkodó fiskális szemléletben minden elvonás jó, ez megállapíthatatlan.) Megoldás a mostani vitában sem született.

Több párt képviselői megkérdőjelezték a *járadékemelés* helyességét, jogosultságát, időzítését és mértékét. Palotás János egyrészt a júliusi bevezetést korainak tartotta, mert szerinte a törvény és az Országgyűlés túlbecsülik a munkanélküliség veszélyét, úgymond „túlragozzák” a témát. Másrészt a tiszta biztosítási elvnek kívánt volna jobban érvényt szerezni azzal, hogy — ha már plafonírozzák a járadékot — akkor a plafon fölötti jövedelmek után ne kelljen járadékot fizetni. A Parlament egyik javaslatot sem tette magáévá.

A munkaerő-piaci hálózattal kapcsolatban többen annak a félelmüknek adtak hangot, hogy (minthogy a Szolidaritási Alapon belül nincs elkülönítve a hálózatra fordítható összeg) egy burjánzó bürokrácia fog kialakulni. Azt a kérdést, hogy a hálózat kapacitása túl szűk lesz, senki nem feszegette. Arról viszont hangzott el (koalíciós és ellenzéki) javaslat is, hogy a munkaerő-piaci szolgálat ne legyen tisztán bürokratikus hatóság, hanem olyan humánszolgálat is, amely tevékenységét a munkanélküliség lélektani és társadalmi összefüggéseinek figyelembevételével végzi. A Parlament ez utóbbi módosító javaslatra mondtott igent.

A betervezett módosítások között voltak a feltételeket szigorítani akaró, deszolidarizáló, és a feltételeket (különösen a sebezhetőbb csoportoknál) enyhíteni kívánó, a nagyobb humánus és szolidaritás irányába mutató javaslatok. Ezek részletes (bár nem teljesen precíz és számszerű) elemzése alapján úgy tűnik, hogy az Országgyűlés sokkal nyitottabb volt a szolidarisztikus-humánus, mint az ellenkező tartalmú érvekre, s inkább az előbbi javaslatokat fogadta el, még ha gyakran csak részlegesen is. Roppant figyelemreméltó, hogy a módosító javaslatok sorsát láthatóan kisebb mértékben befolyásolta a javaslatot tévő pártja, mint a kérdés tartalma, valóságos súlya. Vagyis hát ebben az esetben az Országgyűlés (többnyire) tényleg felül tudott emelkedni a szűk pártérdekeken — így lett a törvény végül is „európai színvonalú”.

Jegyzetek

1. A munkanélküliség „kezelésének” — tagadásának, tudomásul nem vételének, egyéni felelősséggé alakításának, kriminalizálásának, majd fokozatos, de vonakodó beismerésének, s végül elismerésének — szomorú történetéről lásd pl. Ferge Zsuzsa: Teljes foglalkoztatás — foglalkoztatáspolitikai — munkanélküliség. Valóság, 1988/6.

2. Az 1990-es népszámlálás szerint 1990 januárjában a 14—19 évesek közül ténylegesen munkanélkülinek vallotta magát 24 000 fő (14 000 fiú és 10 000 lány).

3. Ebben az esetben ha a minimális bér emelkedik, a járadék is arányosan nő.